

ОБҐРУНТУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНЮВАННЯ ФІСКАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

GROUNDING EVALUATION INDICATORS FISCAL SUPPORT SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF REGIONS UKRAINE

УДК 330.34:332.142

Худолей В.Ю.

д.е.н., професор,
ректор ПВНЗ «Міжнародний
науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»

Гречко А.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
і підприємництва
Національний технічний університет
України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

У статті визначено часткові показники оцінювання фінансового стимулювання сталого розвитку. Основою обґрунтування вибору часткових показників виступає проведене дослідження існуючих методичних підходів щодо оцінювання ступеня впливу фінансних стимулів на рівень сталості розвитку продуктивних сил регіонів України. Доведено, що часткові показники та їх групи повинні відповідати таким принципам, як: системності; мінімальної достатності; узгодженості; достовірності. Відповідно до цих принципів визначено початковий перелік часткових показників на основі проведеного аналізу методичних підходів.

Ключові слова: методичний підхід, сталий розвиток, фінансове стимулювання, регіон, оціночні показники, часткові показники.

В статье определены частичные показатели оценки финансового стимулирования устойчивого развития. Основой обоснования выбора частных показателей выступает проведенное исследование существующих методических подходов к оценке степени влияния финансовых стимулов на уровень устойчивости развития производительных сил регионов Украины. Доказано, что частичные показатели и их

группы должны отвечать следующим принципам: системности; минимальной достаточности; согласованности; достоверности. Согласно этим принципам определен начальный перечень частных показателей на основе проведенного анализа методических подходов.

Ключевые слова: методический подход, устойчивое развитие, финансовое стимулирование, регион, оценочные показатели, частичные показатели.

The article identifies partial indicators of assessing fiscal stimulus for sustainable development. The basis for substantiating the selection of partial indicators is a study of existing methodological approaches to assess the degree of influence of fiscal stimulus on the level of sustainability of the development of the productive forces of the regions of Ukraine. It has been proved that partial indicators and their groups must comply with the following principles: systematicity; minimum sufficiency; consistency; authenticity. According to these principles, an initial list of partial indicators was determined based on the analysis of methodological approaches.

Key words: methodological approach, sustainable development, fiscal stimulation, region, indicators, partial indicators.

Постановка проблеми. Все більшої уваги у науковій спільноті та практичній діяльності набувають питання фінансового стимулювання сталого розвитку регіонів України в умовах інституціональних змін, що розпочинаються в Україні у напрямі фінансової децентралізації. Останнім часом між регіонами України збільшується асиметричність розвитку, що призводить до зростання напруги у депресивних територіях, зростанню міграційних потоків робочих кадрів за кордон, зниження якості життя населення певних територій тощо. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність не тільки розроблення механізмів державного управління у напрямі фінансового стимулювання сталого розвитку регіонів, а також методи оцінювання їх ефективності. Для здійснення оцінювання фінансового стимулювання сталого розвитку регіонів важливим є не тільки обраний методичний підхід, а також показники оцінювання, від компетентного підбору показників оцінювання залежить об'єктивність оцінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання сталого розвитку регіонів, у тому числі під впливом фінансних стимулів досліджували закордонні та вітчизняні науковці. Серед вітчизняних вчених, праці яких присвячені даній проблематиці слід відзначити: В. Боголюбова, Б. Буркинський, М. Бутка, З. Герасимчук, М. Грязева,

Б. Данилишина, В. Загорського, В. Карамушка, Г. Марушевського, Л. Мельника, О. Навелева, Д. Палехова, Т. Пепу, Л. Руденка, А. Садовенка, М. Шмідта, С. Шкарлета, О. Яценка та ін.

Надаючи належне науковому доробку вітчизняних науковців, необхідно зазначити, що питанням оцінювання фінансового стимулювання сталого розвитку регіонів, у тому числі, вибору оціночних показників приділено недостатньо уваги та вимагає подальших розвідок.

Постановка завдання. Метою статті є визначення часткових показників оцінювання фінансового стимулювання сталого розвитку. Для досягнення поставленої мети було проаналізовано методичні підходи різних науковців та обрані показники для оцінювання фінансового стимулювання сталого розвитку регіонів; обґрунтовано принципи встановлення системи часткових показників оцінювання; запропоновано перелік часткових показників для оцінювання фінансового стимулювання сталого розвитку регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Основою обґрунтування вибору часткових показників виступає проведене дослідження існуючих методичних підходів щодо оцінювання ступеня впливу фінансних стимулів на рівень сталості розвитку продуктивних сил регіонів України. Проведений аналіз дає можливість констатувати, що різні

автори використовують різну кількість часткових показників для оцінювання, а також варіюється їх перелік. Наприклад, Ш. А. О. Омаров [5, с. 140] використовував 18 показників для оцінювання сталого розвитку регіонів, З. В. Герасимчук [2, с. 188-190] у розрахунках використовує 69 показників, які об'єднані у 20 напрямів оцінки та становлять показники економічного, соціального та екологічного розвитку регіонів, під керівництвом дослідниці З. В. Герасимчук учні її наукової школи І. С. Кондіус [4, с. 78] для розрахунків використовували 91 частковий показник, В. Г. Поліщук [3, с. 141-143] використовує 73 показника, що були об'єднані у 13 груп показників стимуляторів (42 показника) та 9 груп дестимуляторів (31 показник).

Колектив дослідників Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» під керівництвом М. З. Згуровського [1, с. 9], для обчислення сталого розвитку регіонів використовував 169 показників. Але, також важливим є групування часткових показників по відношенню до складових сталого розвитку та впливу фіскальних стимулів на нього.

Це та інше обумовлює необхідність обґрунтування підґрунтя щодо вибору часткових показни-

ків та їх групування, а саме висування принципів щодо визначення системи показників. А саме, часткові показники та їх групи повинні відповідати таким принципам: системності; мінімальної достатності; узгодженості; достовірності.

Відповідно до висунутих принципів, а саме: системності, мінімальної достатності, узгодженості та достовірності щодо часткових показників оцінювання ступеня впливу фіскальних стимулів на рівень сталості розвитку продуктивних сил регіонів України та визначення початкового переліку часткових показників на основі проведеного аналізу методичних підходів було проведено експертне опитування щодо обґрунтування системи часткових показників для проведення подальших розрахунків. У свою чергу, проведення експертної оцінки щодо встановлення переліку часткових показників та перевірка їх відповідно до встановлених принципів дало можливість встановити остаточний перелік часткових показників для оцінки ступеня впливу фіскальних стимулів на рівень сталості розвитку продуктивних сил регіонів України, відповідно поділивши їх на п'ять складових. Їх перелік подано у табл. 1-4.

Таблиця 1

Перелік часткових показників для оцінювання складової економічного розвитку регіонів

п.п.	Показники
X ₁	ВРП у розрахунку на одну особу, грн.
X ₂	Виробництво продукції сільського господарства на одну особу, у постійних цінах 2010 року, грн.
X ₃	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) на одну особу населення, грн.
X ₄	Рентабельність операційної діяльності підприємств, відсотків
X ₅	Капітальні інвестиції, на одну особу, грн.
X ₆	Прямі інвестиції (акціонерний капітал) на одну особу населення за регіонами України, дол. США
X ₇	Загальні обсяги експорту товарів, млн. дол. США
X ₈	Загальні обсяги експорту послуг, млн. дол. США
X ₉	Щільність залізничних колій загального користування, км на 1000 км ² території
X ₁₀	Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям: км на 1000 км ² території
X ₁₁	Вантажооборот автомобільного транспорту, млн. т. км
X ₁₂	Пасажирооборот автобусів, млн. пас. км.
X ₁₃	Відправлення пасажирів залізничним транспортом, млн. осіб

Таблиця 2

Перелік часткових показників для оцінювання складової соціального розвитку регіонів

п.п.	Показники
X ₁₄	Кількість зайнятих економічною діяльністю, тис. осіб
X ₁₅	Природний приріст (скорочення) населення, осіб
X ₁₆	Міграційний приріст (скорочення) населення, тис. осіб
X ₁₇	Наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, грн.
X ₁₈	Прийняття в експлуатацію житла на 1000 осіб, м ² загальної площі
X ₁₉	Житловий фонд, тис. м ² загальної площі
X ₂₀	Забезпеченість населення лікарями усіх спеціальностей (на кінець року), кількість лікарів на 10 000 населення
X ₂₁	Забезпеченість населення лікарняними ліжками (на кінець року), кількість ліжок на 10 000 населення
X ₂₂	Кількість закладів вищої освіти (на початок навчального року), одиниць
X ₂₃	Кількість студентів закладів вищої освіти у розрахунку на 10000 населення (на початок навчального року), осіб

Таблиця 3

Перелік часткових показників для оцінювання екологічної складової сталого розвитку регіонів

п.п.	Показники
X ₂₄	Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища (у фактичних цінах), млн. грн.
X ₂₅	Потужність очисних споруд, млн. м ³
X ₂₆	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, тис. т.
X ₂₇	Скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, млн. м ³
X ₂₈	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у місцях видалення відходів IV клас небезпеки (на кінець року), тис. т.
X ₂₉	Утворення відходів у розрахунку на одну особу (IV клас небезпеки)
X ₃₀	Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, у фактичних цінах; млн. грн.

Таблиця 4

Перелік часткових показників для оцінювання інноваційного забезпечення сталого розвитку регіонів

п.п.	Показники
X ₃₁	Кількість інноваційно активних підприємств у промисловості, одиниць
X ₃₂	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку, тис. грн.
X ₃₃	Впровадження інноваційних видів продукції у промисловості, найменувань
X ₃₄	Впровадження інноваційних технологічних процесів у промисловості, процесів
X ₃₅	Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, осіб
X ₃₆	Внутрішні поточні витрати на виконання наукових досліджень і розробок (у фактичних цінах), тис. грн.
X ₃₇	Загальний обсяг інноваційних витрат, тис. грн.

Таблиця 5

Перелік часткових показників для оцінювання фіскального забезпечення сталого розвитку регіонів

п.п.	Показники
Доходна компонента місцевого бюджету	
X ₃₈	Місцеві податки у розрахунку на одну особу, грн.
X ₃₉	Податкові надходження у розрахунку на одну особу, грн.
X ₄₀	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на соціально-економічний розвиток окремих територій у розрахунку на одну особу, грн.
X ₄₁	Єдиний податок у розрахунку на одну особу, грн.
X ₄₂	Доходи без трансферів у розрахунку на одну особу, грн.
X ₄₃	Власні доходи у розрахунку на одну особу, грн.
Витратна компонента місцевого бюджету	
X ₄₄	Видатки на капітальні інвестиції у розрахунку на одну особу, грн.
X ₄₅	Видатки на освіту у розрахунку на одну особу, грн.
X ₄₆	Видатки на охорону здоров'я у розрахунку на одну особу, грн.
X ₄₇	Видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення у розрахунку на одну особу, грн.
X ₄₈	Видатки на житлово-комунальне господарство у розрахунку на одну особу, грн.

Таким чином, у табл. 1-4 представлена система часткових показників, що представляє собою впорядковану чисельність кількісних та якісних вимірників оцінювання ступеня впливу фіскальних стимулів на рівень сталості розвитку продуктивних сил регіонів України. Всі показники поділені на п'ять груп. У класичному розумінні сталий розвиток найчастіше всього характеризується економічною, соціальною та екологічною складовою, на основі яких і пропонується розраховувати інтегральний індекс сталого розвитку регіонів. Але, на сьогоднішній день розвиток регіонів можливий тільки за умов інноваційного спрямування, що відповідає прийнятій стратегії розвитку Європейського Союзу на

найближчих десять років «Європа-2020: стратегія розумного, стійкого і всеосяжного розвитку» [7], а також прийнятими законодавчими актами України щодо стратегічних напрямів розвитку. Оскільки метою методичного підходу є об'єктивний аналіз ступеня впливу фіскальних стимулів на рівень сталості розвитку регіонів та прогнозування сталого розвитку регіонів України, то було виокремлено п'яту складову групу показників, що характеризують фіскальне забезпечення сталого розвитку та містить у собі дві складові: доходну та витратну компоненти місцевих бюджетів. Поділ показників фінансового стимулювання на дві групи модулів дає можливість відійти від мультиколінеарності

при розрахунках даної складової. За складовими інноваційного та фіскального забезпечення сталого розвитку пропонується розраховувати інтегральний індекс інноваційного та фіскального забезпечення сталого розвитку регіонів.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, методологічна узгодженість та відповідність принципам, висунутим до часткових показників, які обґрунтовані експертними рішеннями, розширює можливість отримання об'єктивних результатів оцінювання.

Система часткових показників є досить гнучкою та, наприклад, за необхідністю, при зміні або розширенні статистичних даних, представлених Державною службою статистики України та Міністерством фінансів України, може змінюватися і/або доповнюватися. Це, також, може бути використано для підрахунків та порівняння регіонів України із іншими регіонами інших держав, що дасть можливість порівняння отриманих результатів із практикою застосування та оцінювання впливу фіскальних стимулів регіонального розвитку інших країн.

Подальших наукових досліджень вимагає розроблення методичного підходу щодо оцінювання фіскального стимулювання сталості розвитку продуктивних сил регіонів України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аналіз сталого розвитку: глобальний і регіональний контексти: Міжнародна рада з науки (ICSU) та ін. ; наук. кер. проекту М. З. Згуровський : монограф. Київ, НТУУ «КПІ». 2012. 312 с.
2. Герасимчук З. В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика : монографія. Луцьк: Надстир'я. 2008. 528 с.
3. Герасимчук З. В., Поліщук В.Г. Стимулювання сталого розвитку регіону: теорія, методологія, практика : монографія. Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2011. 416 с.
4. Герасимчук З. В., Кондіус І. С. Теоретичні та прикладні засади прогнозування стійкого розвитку регіону : монографія. Луцьк: Надстир'я, 2010. 412 с.
5. Омаров Ш. А. Теоретико-методичні засади оцінки сталого розвитку регіонів країни. Проблеми економіки. № 1. 2014. С. 61-67.
6. Тульчинська С. О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України : монографія. Херсон : Ви-во «ПП Вишемирський В.С.». 2014. 210 с.
7. Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester_en.